

ANMELDELSER

Redaktionen beklager, at vi i sidste nummer af *Kvinder, Køn & Forskning* bragte en forkert udgave af anmeldelsen: *Mor er den bedste i verden* (s. 75-76). Den rigtige version af anmeldelsen kan læses på Koordinationen for Kønsforskningens hjemmeside: <http://www.sociology.ku.dk/sochrc/index.htm>.

IS MULTICULTURALISM BAD FOR WOMEN?

Susan Moller Okin with respondents (eds.): Joshua Cohen, Matthew Howard & Martha C. Nussbaum: Is Multiculturalism Bad for Women? Princeton University Press 1999.

Med kurdiske Rahmi Sahindals drab på sin datter Fadime Sahindal i januar 2002 blev der sat gang i en debat om Sveriges hidtidige indvandrerpolitik og håndtering af mangfoldighed. En avisoverskrift lød: Multikulturalismens fallit (WA 1/7.2.02), og samme problematiserende tilgang findes i bogen "Er multikulturalisme til skade for kvinder?". Polygami, tvangsægteskaber, æresdrab, kvindelig genital lemlæstelse, straf af voldtagne kvinder, ulige adgang for mænd og kvinder til sundheds- og uddannelsessystemet, ulighed i ejerskab af fx jord, politisk deltagelse og ulige udsathed iht. vold er hverdag for millioner af kvinder rundt om i verden. Bogens hovedspørgsmål er: Gør krav om multikulturalisme, herunder især visse minoritetsgrupperettigheder

det muligt at videreføre og sprede disse vilkår og praksisser til liberale demokratier? Er der fundamentale konflikter mellem vestlige samfunds forpligtelse til kønsligestilling og et øget ønske om at respektere minoritetskulturer og -religioner? Professor i politologi Susan M. Okin diskuterer dette med syv kvindelige og otte mandlige forskere, der beskæftiger sig med spændingsfeltet mellem feminisme og multikulturalisme. Debatten begyndte med et indlæg fra Okin i Boston Review, hvilket udviklede sig til en længere meningsudveksling, som er samlet her med yderligere fire bidrag.

Okins argument er, at hvis man mener, at kvinder ikke skal stilles dårligere end mænd pga. deres køn, kan man ikke acceptere grupperettigheder, der tillader undertrykkende praksisser. Nogle af respondenterne afviser Okins position med den begrundelse, at hendes synspunkt har sit udspring i en moralsk universalisme, der ikke tager højde for kulturforskelle. Andre argumenterer, at man skal være varsom med hvilke grupperettigheder, der tillades, men er ikke afvisende over for fænomenet som sådan. Andre igen er uenige i Okins fokus på køn.

Okin definerer feminisme som en overbevisning om, at kvinder ikke skal have færre muligheder end mænd pga. deres køn; at kvinder skal anerkendes som havende samme menneskelig værdighed som mænd, samt at begge køn skal have lige muligheder for at leve et tilfredsstillende og frit liv. Ligesom alle andre finder Okin

det straks vanskeligere at definere multikulturalisme. Men hendes særlige fokus her er på argumentet om, at minoritetskulturer eller minoritetslivsmåder ikke er tilstrækkeligt beskyttet gennem individuelle rettigheder. Og som konsekvens heraf kræver forsvarere af denne position, at en minoritetskulturs medlemmer bør beskyttes gennem særlige grupperettigheder eller -privilegier (det være sig fx rettigheder for indfødte folk, etniske og religiøse minoriteter eller tidligere koloniserede folk, der er immigreret til den tidligere kolonistat, fx pakistanere i Storbritannien og algeriere i Frankrig).

Som en repræsentativ forsvarer af grupperettigheder fremhæver Okin politologen Will Kymlicka, som hun så "skriver" op imod. Okins kritik er, at på trods af massive eksempler på kulturelle praksisser, der kontrollerer og undertrykker kvinder, så har ingen af de kendte forsker- fortalere for grupperettigheder forholdt sig til eller italesat den bekymrende forbindelse mellem køn og kultur eller de konflikter, der så ofte opstår mellem feminisme og multikulturalisme.

Okin både indleder og afslutter bogen, dvs. at hun har lejlighed til at kommentere respondenternes indlæg. Ikke mindst Okin og Kymlickas diskussioner er lærerige, mens andres indlæg byder på mere bizarre argumenter. Fx udtrykker Bhikhu Parekh støtte til voksne kvinder, som ønsker at blive genital lemlæstet efter at have født deres sidste barn som en måde at regulere sek-

sualitet på, for snarere at være mødre end hustruer eller som en form for religiøs handling. Martha Nussbaum sætter religionsrettigheder højere end kampen mod kvindediskrimination og Azizah Y. Al-hibri mener, at "Only Gods knows the truth..." (s. 46). Sander L. Gilman afviser, at Okin kan tillade sig at kritisere en rituel praksis som kvindelig genital lemlæstelse, fordi man ikke kan tale om Kvinder som en homogen kategori. Hans hovedargument er, at hvad ét menneske definerer som ritual er for et andet menneske overtro, så han går ind for reform snarere end afskaffelse af kvindelig genital lemlæstelse.

Handlingen skal således foregå under medicinsk overvågning, ligesom det er sket med mandlig genital lemlæstelse i vesten. Til kritikken af, at kvindelig genital lemlæstelse fratager kvinder seksuel lyst, siger Gilman, at "The question of pleasure should be left to the culture that defines it" (s. 57). At denne "culture" består af mennesker med forskellige interesser og magtpositioner, fx af kvinder og mænd, børn, unge og gamle, magtfulde og mindre magtfulde, og at piger (og drenge) og kvinder oftest er de mindst magtfulde og mest sårbare, falder tilsyneladende ikke Gilman ind. Han ser kun Okins position som udtryk for en etnocentrisk Anglo-amerikansk overklasse kvinde. Nogle af bidragsyderne, bl.a. Gilman og Parekh, har forsluttet sig på kulturel relativisme, og de bevæger sig ud i en moralsk relativisme, som jeg finder helt uforståelig og uacceptabel.

Europæiske forskere såsom Nira Yuval-Davis, Gita Sahgal (som mærkeligt nok ikke nævnes i bogen), Thomas Hylland Eriksen og Unni Wikan såvel som feministiske aktivister, fx Women Against Fundamentalism, taler ud fra samme position som Okin: Det er hensigtsmæssigt at være kulturel relativist i sin forståelse af andre menneskers (fx etniske minoriteters) fortolkningsunivers og praksis, men det er ikke hverken ønskværdigt eller acceptabelt at være moralsk kulturel relativist. Før man kan afgøre om en bestemt udgave af multikulturalisme er til skade for kvinder eller ej bør man spørge, hvilke traditioner og praksisser er til fordel for hvem? Dvs. til magtfordeling både mellem majoriteten og minoriteten og internt i minoriteten. Og om traditioner er værd at bevare, blot fordi de er traditioner? Jeg kender godt Fadime Sahindals svar.

Se Mørcks anmeldelse af Yuval-Davis & Sahgal: *Refusing Holy Orders. Women and Fundamentalism in Britain. Kvinder, Køn & Forskning* nr. 3, 1993.

Yvonne Mørck, forskningslektor på Sociologisk Institut, KU

KROPPE OVER GRÆNSER

Ulrikke Moustgaard og Henrik Brun, Kroppe over grænser. Når kvinder handles til Danmark. Informations Forlag 2001. 228 sider. Pris kr. 198.

Kroppe over grænser. Når kvinder handles til Danmark indfører os i en række, fortrinsvis østeuropæiske kvinders, sociale, kulturelle og økonomiske bevæggrunde for at lade sig 'trafficked' til prostitution i Danmark. Med kvindernes skæbneberetninger, som det gennemgående tema i bogen, får vi indblik i en oplevelse af isolation, svigt og desperation samt i kvindernes relation til bagmænd/-kvinder, kunder, politi og myndigheder og familie i hjemlandet.

Moustgaard og Brun søger at definere begrebet 'trafficking' og giver samfundsteoretiske bud på fænomenets mulighedsbetingelser i et globalt og lokalt perspektiv. Feminisering af fattigdom, marginalisering af Europas etniske minoriteter og den voksende singlekultur i Danmark fremhæves som forhold, der danner grundlag for en øget efterspørgsel af, navnlig udenlandske, kvinder til prostitution i Danmark. De danske myndigheders indsats sættes under lup, ligesom det danske politiske initiativ og ageren på området udsættes for en massiv kritik.

Kroppe over grænser er, mig bekendt, den første bog, der beskriver omstændighederne forud for, under og efter at kvinder fra den tidligere østblok er kommet til Danmark for at lade sig prostituere. Med

sit fokus på den intraeuropæiske handel med kvinder til Danmark adskiller bogen sig fra andre bøger om trafficking og er i den forstand utraditionel. Bogen er ligeledes kontroversiel i kraft af sin kritiske stillingtagen til lovgivende myndigheder og andre med betydning for den politiske dagsorden i Danmark. På en insisterende og bidsk facon retter forfatterne et, synes jeg, velanrettet nådestød til en række politikere og højtplacerede politifolk for ikke at tage ansvar.

Alligevel lægger jeg bogen fra mig med en følelse af let irritation. Måske skyldes det, at Moustgaard og Bruns tekst, til trods for nye elementer, fremstår som endnu en variant af noget, jeg har læst før. Når forfatterne fremhæver forhold som fattigdom, arbejdsløshed, social og kulturel marginalisering af etniske minoriteter som faktorer, der driver kvinder til prostitution og forventningen om en bedre levestandard, større social-, økonomisk- og personlig frihed som forhold, der, så at sige, 'trækker' kvinderne til værtslandet, er det gammelkendte betragtninger. De 'push' og 'pull' faktorer, som Moustgaard og Brun her fremkommer med, er i overensstemmelse med en videnskabelig retning indenfor den traditionelle (prostitutionsrelaterede) migrationsforskning. Forfatterne erkender, at en del kvinder selv vælger at rejse til for eksempel Danmark for at prostituere sig, og at man derfor kan betragte prostitutionen som en overlevelsesstrategi. I den forstand fornemmer man, at Moustgaard og Brun har

snuset til nyere, mere aktør orienterede tilgange til trafficking og migrationsdebatten. Det fremstår imidlertid tydeligt, at man ikke har mere end snuset, da man samtidig gør os det klart, at der under ingen omstændigheder kan være tale om et reelt valg for kvinderne. Som et modbillede til en kriminalisering af den prostituerede kvinde, der fortsat reproduceres i kulturelle miljøer i Danmark, indskriver *Kroppe over grænser* sig i gruppen af videnskabelige og ikke – videnskabelige tekster, der italesætter udenlandske prostituerede kvinder som 'ofre'. Denne konstruktion etableres i høj grad gennem bogens 'føjte' beskrivelser og maleriske sprog. Som en nødvendig binær opposition til kvinden som 'offer' konstrueres en tilsvarende tidstypisk diskurs om kvindernes kunder og bagmænd/kvinder som 'udnyttede'. Det er problematisk, at forfatterne etablerer denne forskellssætning mellem de involverede parter, da den bygger på stereotype konstruktioner af kvinden som det helt igennem 'gode' og af kvindernes kunder og bagmænd som dæmoniseret perversion.

Selvom forfatterne tager udgangspunkt i kvinder, som er migreret fra østeuropæiske og russiske lande, opererer de sideløbende med kategorien 'udenlandske prostituerede'. I denne kategori hører kvinder fra Afrika, Syd- og Mellemamerika, og Sydøstasien. Forfatterne samtænker således en række kvinder af forskelligt etnisk, kulturelt, socialt og økonomisk ophav ved at tildele

dem en fælles 'Anden' identitet som 'udenlandske (læs fra den tredje verden) prostituerede'. Med denne konstruktion af kvinder fra verdens fattigere lande som en samlet gruppe reproducerer forfatterne en betænkkelig diskurs om tredje verdens kvinder som essentielt svagelige og underprivilegerede 'Andre', i lyset af hvilket vi kan se 'Os selv'.

I *Kroppe over grænser* flirter man med en videnskabelig argumentations- og dokumentationsform, og dog er bogen ikke et videnskabeligt værk. Der til mangler forfatternes refleksioner og argumentation teoretisk tyngde, ligesom der anvendes 'under cover' metoder, som er ualmindelige indenfor videnskaben. Bogen leverer en læsbar tilgang til et ellers svært teoretisk tekstmateriale, og heri ligger såvel bogens force som problem. Det er positivt, at bogen henvender sig til en bred målgruppe, navnlig udenfor akademiske kredse, der, af personlige eller arbejdsmæssige årsager, måtte interessere sig for trafficking. Behovet for international og ikke mindst national opmærksomhed og medansvar for at komme den globale kvindehandel til livs er påkrævet, og det er prisværdigt, at forfatterne træder frem og baner vejen for en diskussion af danske initiativer. Det er dog et problem, hvis bogen, med sin forenkling af en kompleks problematik, kommer til at danne udgangspunkt for en eventuel fremtidig ændret lovgivning på området. Eventuelle fremtidige politiske tiltag, som konstruktive bud på en afhjælpning af trafficking i en

dansk kontekst, kan ikke baseres på forenklinger. Sådanne tiltag må nødvendigvis tage udgangspunkt i en nuanceret og teoretisk velfunderet forståelse af blandt andet diversiteten i gruppen af 'ofre' og 'udnyttede'.

*Janne Westerdahl
er stud.scient.soc
og skriver speciale om
prostitution på
Roskilde Universitetscenter*

QUEERING THE CANON – EN KÆRKOMMEN BESTRÆBELSE

Dag Heede: Det Umenneskelige. Analyser af seksualitet, køn og identitet hos Karen Blixen. Odense Universitetsforlag, 2001. 258 sider, 250 kr.

“We have canonized the queer – now it’s time to queer the canon”, udtalte Dag Heede (herefter DH) for nylig, nærmere bestemt på konferencen *De Skæve Køn 1*. februar i år. Og med *Det Umenneskelige* statuerer han et fremragende eksempel på, hvordan en sådan “konceptuel guerillavirksomhed” (p. 22) kan udføres.

Bogens struktur er, som DH indledningsvist pointerer, cirkulær, så hvis man søger vækvisse afsluttede analyser, er det ikke her, man skal henvende sig. I stedet er afhandlingen inddelt i tre store hovedafsnit: “Dekonstruktionen af seksualiteten”, “Det ustabile køn” og “Identitetens masker”. Denne inddeling giver – i lighed med

bogens titel og indledning – et fingerpeg om DHs store inspiration fra den amerikanske kønsfilosof Judith Butler. I *Gender Trouble* fra 1990 angav hun også netop køn, seksualitet og identitet som de parametre, mennesker kan gøre sig forståelige inden for (den såkaldte *heteroseksuelle matrix*).

I første hovedafsnit demonstrerer DH, hvorledes man kan læse store dele af Karen Blixens (herefter KB) oeuvre som forsøg på at *mærkværdiggøre* (til formålet en rigtig god oversættelse af “queer”) heteroseksualiteten ved hjælp af to strategier: Dæmonisering og banalisering. DH giver nemlig en af KBs samtidige, den forfærdede anmelder Frederik Schyberg, ret i sin påstand om, “at der i de Syv [fantastiske] Fortællinger ingen normale Mennesker findes”! Dæmoniseringen af heteroseksualiteten består i, at (seksuelle) mand-kvinderrelationer i KBs forfatterskab som oftest er karakteriseret ved abnormitet i stort set alle andre henseender end lige begærets retning mod det modsatte køn. Her finder vi (hvis vi med DH som kyndig vejleder anskuer teksterne fra andre vinkler end dem, kritikere traditionelt har anvendt) en nærmest de Sade-agtig mangfoldighed af incest, syfilis, impotens, voldtægt (begået af kvinder med mænd som ofre), par, der nærmest skal tvinges til at fuldbyrde deres alliancer, samlejer med dødelig udgang og så videre. I det øjeblik, par bliver gift *med* hinanden, bliver de som oftest også gift *for* hinanden (ordspillet er DHs). Mænd og kvinder er så væsens-

forskellige, at en forening medfører degeneration – det er den aristokratiske og “gam-meldags” Blixen, DH her forhandler med.

Queer teorien, der er DHs primære optik, stiler netop mod at levere *majoritetsanalyser* (“queering the canon”) frem for studier af *minoriteter* (“canonizing the queer”). Det er derfor ekstra underholdende, når majoriteten alias de heteroseksuelle, viser sig at være de mest perverterede af alle, mens de “monoseksuelle ven-skaber” (p. 80) i højere grad bidrager til harmoni for fiktionernes persongalleri. De få heteroseksuelle, der ikke afviger fra det normale, skildres derimod som dræbende kedsomme; deraf banaliseringen.

I “Det ustabile køn” lægger DH logisk nok ud med at påpege, at en diskussion af hetero-/homoseksualitet virker meningsløs, når man ikke engang med sikkerhed kan konstatere romanfigurerens køn. Personerne, der befolker KBs univers, forvandler sig nemlig “i en Haandevending” fra mand til kvinde ved at iføre sig hatte med indsyede hårløkker, og fra kvinde til mand ved hjælp af maskulin klædedragt (“Vejene omkring Pisa” fra *Syv fantastiske Fortællinger*). Enkelte bliver ligefrem til albatrosser og aber (henholdsvis “Skibsdrengens Fortælling” fra *Vintereventyr* og “Aben” fra *Syv fantastiske Fortællinger*)! Derfor ville det måske have styrket bogens struktur, hvis der var blevet byttet om på dette kapitel og det forrige – ikke mindst fordi der allerede på anden side af “Det ustabile

køn” befinder sig en fyldig men blændende godt formidlet gennemgang af den postmoderne gender- og seksualitetsforskning, DH trækker på som analyseapparat. Her skal også nævnes den amerikanske litterat Eve Kosofsky Sedgwick’s fokus på det homosociale som pendant til og bagtæppe for heteroseksuelle forbindelser.

I “Identitetens masker” gør DH op med den traditionelle Blixen-modtagelses anstrengelser for at humanisere både forfatterskab og “mennesket bag”, Karen Blixen selv. I denne forbindelse hævder DH, at det ikke blot er køn og seksualitet, der ses dekonstrueret i KBs tekster; det er også i høj grad selve identitetsbegrebet og dermed menneskeligheden. DH fremlæser her – med reference til sin anden store inspirator, den franske filosof Michel Foucault – subjektivisering som en magtudøvelse på de Blixenske personer. I sin egen-skab af anti-humanist er KB derfor decennier forud for sin tid.

Der er ingen tvivl om, at DH er uhyre velbevandret i den omfangsrige litteraturkritik, der efterhånden er affattet om KB, og han bringer sine kilder i spil med og mod hinanden, så man som lægperson får et indtryk af de forskellige strømninger i Blixen-receptionen.

Han skriver ovovet og veloplagt med kapiteloverskrifter som “Kvindeligheden som hat trick”, “Boris’ bagvendte brudefærd”, “Kvinden som somatisk overdressed” og “Humaniteten som »hade-gave«”. I “Det ustabile køn” slår han

virkelig gækken løs, så man får en fornemmelse af spontanitet og løssluppenhed, man sjældent møder i akademiske tekster. Medaljen har dog den bagside, at det også er her, sproget synes mindst gennemarbejdet; med drabeligt lange og snørklede sætningskonstruktioner til følge.

Det Umenneskelige var oprindeligt en ph.d.-afhandling, der er omarbejdet – må man formode – med henblik på lettere tilgængelighed for andre end DHs nærmeste fagfæller. Jeg har ikke læst afhandlingen og kan derfor ikke fastslå, hvor omfattende revisionen har været, men det forekommer mig, at den godt kunne have været grundigere. Der er forholdsvist mange noter (over 500 i en bog på 250 sider synes jeg er rigeligt, hvis den er stilet til en bredere læserskare), og en stor del af dem er *lange*; helt op til 26 linier kan det blive til, hvoraf måske halvdelen er på et fremmedsprog. Her kunne DH (og eventuelt Odense Universitetsforlags redaktion?) godt have gjort en større indsats for at forklare eller oversætte citaterne snarere end blot at gengive dem. Én ting er, at det forventes af studerende på litteraturhistorie/-videnskab, at de kan læse og forstå engelsk, tysk og fransk. En anden er at forudsætte samme færdigheder hos et publikum, der måske mere ansføres af en generel interesse for Karen Blixen (eller DHs metode) end af deres institutionelle tilhørsforhold.

Endvidere er DHs omgang med kommaet til tider en frustrerende hindring for tilegnel-

sen af hans stof. En sætning som: "På et plan repræsenterer den impotente prins naturligvis det faldende patriarkat, den illegitime magt, der ikke er funderet på somatisk realitet på fuldstændig samme måde som det skæve tårn i Pisa, i hvis diskrete skygge, hele teksten synes at udspille sig, ikke er funderet, men hele tiden er på nippet til at vælte" (pp. 155-6) grænser efter min mening til det komplet uforståelige. Flere semikolon og tankestreger ville have gavnet tekstens *flow*, og det skader sjældent at bryde sætninger op i to, når de begynder at antage sådanne dimensioner.

En sidste disponering, der kan undre, er DHs (?) valg af forsideillustration. Det virker inkonsekvent at bringe et stort portræt af Karen Blixen (om end en fotografisk lækkerbisken) på forsiden af en bog, der gang på gang gør op med biografismen.

Disse sure opstød til trods er Dag Heede en stjerne på den nordiske queer-himmel, og dette værk vil uden tvivl indgå som et vægtigt bidrag i det spirende udvalg af queer-læsninger af den litterære kanon. Allervigtigst er dog for mig at se, at hans bog giver læseren en formidabel *lyst* til at (gen)læse Karen Blixen! Følger man denne lyst, er der grobund for nogle aha-oplevelser og *kicks* af format.

Dén ph.d.-afhandling, DH indleverede til bedømmelse i 1998, bar undertitlen *Forhandlinger med Karen Blixen om seksualitet, køn og identitet*. Det er netop fordi, DH *forhandler* om mening med Blix-

ens forfatterskab i stedet for at påstå at kortlægge noget, der "allerede er der", at der af hans bestræbelser er kommet noget aldeles interessant – og frem for alt – noget *nyt!*

Mette Liv Mertz, cand.mag. i engelsk og kønsforskning, software localizer, Cognosco A/S

(IN)SCRIBING BODY/LANDSCAPE RELATIONS

Bronwyn Davies: (in)scribing body/landscape relations. Alta Mira Press, Oxford 2000. 277 sider.

Forskningen i kønnet og dets betydninger har de senere år været optaget af at undersøge sprogets betydning for vores forståelse og skabelse af køn og kønnede relationer. Poststrukturalistiske strategier har vist sig at have en særlig styrke i studiet af netop dette: hvad køn vil sige. Der er tale om forskning, hvor det sagte, det talte sprog er i fokus. Eller med andre ord: om køn som tekst. Imidlertid kommer det fysiske til stede i udforskningen af kønnet som tekst. I studierne af, hvordan køn er socialt konstrueret i og af sproget, er kroppen uafslædt på færde som fortællinger om krop. Den danske kønsforskning er i vid udstrækning baseret på (båndudskrifter af) interview eller anden sproglig interaktion. Derudover anvender nogle mere eller mindre systematiske observationer. Både når kroppe kommer til stede i det skrevne

som fortællinger fra interviewpersoner og når det er forfatterens egne formidlinger af noget kropsligt, handler det om kroppenes hvordan. Hvordan ser kroppene ud, hvordan er de klædt, hvordan performs de. Det har imidlertid været en udfordring – også for denne anmelder – at omfatte kroppene, i studiet af kønnet, som en integreret del af det enkelte individs oplevelse af sig selv og andre. Når jeg understreger, at det har været en udfordring, skyldes det, at poststrukturalistiske undersøgelser har en indbygget tendens til at omhandle sproget som det absolut egentlige. Det sker, fordi det er sproget, de fastholdte ytringer, der er tilgængeligt for analysen. På den måde installeres en krop/sprog dikotomi i kønsforskningen, som ikke alene er utilsigtet, men også paradoksalt. Paradoksalt fordi den poststrukturalistiske kønsforskning baserer sig på en forståelse af, at kroppene netop er en uad- og uudskekelig del af vores konstruktioner af kønnethed.

Dette lange tilløb for at forklare, hvilken position den australske professor og kønsforsker Bronwyn Davies med sin bog *(in)scribing body/landscape relations* indtager. I denne bog er Davies, som tidligere har arbejdet og skrevet om tekst/fortælling, gået i gang med at sætte kroppen i direkte fokus for poststrukturalistisk undersøgelse. Og lad det være sagt med det samme: hun gør det efter min opfattelse vidunderligt nyskabende og overbevisende.

Davies afsæt er ønsket om at komme udover den adskillelse

mellem krop og tilstedeværelse i det fysiske rum, som hun indledningsvis konstaterer som et væsentligt problem for postmoderne teori og skrivning. Bogen indledes med et begrebsintroducerende kapitel, der samtidigt er en introduktion til bogen og særligt til dens form. En sådan er nyttig, fordi *(in)scribing body/landscape relations* er en utraditionel bog, der på sin vis minder mere om en slags novellesamling end om en fagbog. Davies strategi i bogen er at afsøge rækkevidden af forskellige analytiske begreber gennem rejser og dermed forbundne skrivelser i Australien og Japan. Under ophold i disse forskellige landskaber har Davies lavet interviews og workshops (de såkaldte collective biography workshops) med bl.a. studerende, miljøaktivister og forfattere. Bogens forskellige kapitler er Davies' videre elaborering heraf og kapitlerne har på den måde hver deres landskab.

I *(in)scribing body/landscape relations* præsenterer Davies os for tre begrebspar, og hun demonstrerer, at de kan åbne vores læsninger af kønnethed på måder, der fører til nye indsigter om den måde, vi (bliv-) er kulturelt indskrevne som mænd og kvinder på af os selv og andre. Det første begrebspar er som antydning *(in)scribing*. Når jeg kalder det et begrebspar og ikke bare et begreb, er det for at understrege Davies pointe; at vi med vores deltagelse kulturelt definere(n)-de, sociale relationer både indskriver os i sammenhængen og bliver skrevet på – bliver defi-

neret og fortalt af andre på måder, der aftegner sig i/på os.

De to øvrige, overordnede begrebspar i bogen er dels *body/landscape* og dels *(be)longing*. Med *body/landscape* ønsker Davies at forstyrre den opfattelse, som vi har af kroppe og landskaber som adskilte eksistenser. Davies foreslår i stedet at forstå landskab som kroppe og som medudstrækkelige med *(co)extensive with* kroppe. I *krop/landskabsrelationerne* sker en indskrivning på kroppen og af kroppen i landskabet. I og med denne indskrivning indskrives også landskabet i sin relation til kroppen. Hos Davies er landskaber altså ikke blot geografiske steder og terræner. Det er også kulturelle landskaber, fx en bar i den australske outback. På den måde føjer Davies vigtige indsigter til de subjektiveringsprocesser, som hun alene og med andre har beskæftiget sig med gennem mange år. Med sin undersøgelse af måderne, som *(in)scribing body/landscape relations* foregår på, kan Davies således begribe, hvordan vi med vores kroppe tilstedeværelse og forholdet sig på bestemte måder i landskabet dels undergår en indplacering i en bestemt relation med landskabet (som også bl.a. består af andre(s) kroppe). Og dels foretager en indskrivning af landskabet i/på vores krop. Begge dele er et led i den proces, i hvilken vi til stadighed skaber os og skabes som subjekter.

Endelig er der *(be)longing* begrebsparret. Det fremhæver sammenhængen mellem at længes og at tilhøre og er må-

ske det begrebspar, der kan facilitere undersøgelser og fortællinger, der går mest direkte i kødet på kroppen. Davies viser bl.a., hvordan vores fortællinger om at tilhøre (*belonging*) et konkret, sanset landskab, dvs. at føle, at man hører til, er en side af en subjektiveringsproces – at opleve identitet. Heri og heroverfor er længslen (*longing*). Længslen mod noget andet og dermed længslen efter at tilhøre noget andet. For Davies er følelsen af *(be)longing* noget kropsligt. Fortællinger om at længes og høre til opleves ikke blot som noget sprogligt, der kan analyseres, men også som kropslige fornemmelser og følelser, der kan genkendes kropsligt af andre. Det er i arbejdet med disse kropsligt indlejrede fortællinger, at Davies overskrider *krop/landskabs* dikotomien. Men det er samtidigt her, hun efter min opfattelse overskrider den *krop/sprog* dikotomi, som jeg tidligere nævnte. Det betyder, at Davies' bog åbner for en kønsforskning, der gør det samme.

Foruden det, jeg her har nævnt, beskæftiger bogen sig på det konkrete plan med temaer som etnisk tilhørsforhold, in-/ekskludering, magt/diskurs og en række andre temaer, som allerede er kendte og elskede i kønsforskningen. Det lykkes for Davies at tilføje nye dimensioner og indsigter til det allerede kendte. Et af hendes særlige kendetegn er den måde, hun bruger sig selv og sine egne erindringer på i sin udforskning af vores fælleshed omkring kønnet subjektivi-

vitet. Det er også her, hun for en dansk læser måske er mest kontroversiel. Jeg finder det

forfriskende og anbefaler bogen til enhver, der er interesseret i køn og/eller forskning.

*Jo Krøjer, cand. techn.soc.,
ph.d.-stipendiat ved Institut for
Uddannelsesforskning, RUC*